

Efectele globalizării asupra justiției*

judcător dr. Cristi DANILEȚ

În loc de introducere

În ultimii ani, în România folosim des cuvinte precum „aderare” sau „integrare”, fără a face distincția între ele și poate chiar fără a le înțelege pe deplin toate conotațiile. Încercând să lămuresc oarecum acest aspect, arăt că *aderarea* presupune acceptarea României din punct de vedere formal în anumite structuri, cum ar fi Consiliul Europei (din 1993), NATO (din 2004), Uniunea Europeană (din 2007), Spațiul Schengen (obiectiv nerealizat încă). *Integrarea* presupune modificări atât instituționale, cât și de substanță, în vederea preluării anumitor valori, bune practici, chiar legi pentru a se atinge standarde minime impuse de structura la care intenționăm aderarea sau pe care aceasta ni le impune după ce am fost acceptați ca membru.

Integrarea se manifestă în toate componentele vieții sociale, inclusiv în lumea juridică. În condițiile create de noile realități sociale și extraordinara evoluție a conceptului de „drepturile omului”, consider că astăzi cu greu se mai poate vorbi de un „drept național”.

Judecătorii se limitau până nu demult la interpretarea și aplicarea legii. Acum însă se implică activ și în activități de administrare, legiferare, chiar integrare. Ei ajută la transformarea societății.

Mondializarea justiției

Lumea modernă se confruntă cu un întreg proces de globalizare: în plan politic (de exemplu, prin apariția instituțiilor comunitare), social (deja au apărut organizații non-guvernamentale care pretind că reprezintă „societatea civilă globală”), cât și economic (marile trusturi, companii multinaționale). Iar unul dintre aspectele planului politic este cel juridic. Procesele¹ și judecătorii au un mare rol în menținerea ordinii sociale și apărarea drepturilor.

În Europa întâlnim diferite sisteme de drept naționale. Acestea sunt orientate fie către sistemul *common-law* (dreptul jurisprudențial al lumii anglo-saxone), fie către sistemul de *drept romano-germanic*, numit și sistemul *de drept civil* (specific statelor continentale). În lumea politico-juridică a Europei se manifestă însă tot mai acut tendința de apropiere a celor două sisteme, care se va finaliza cu adoptarea unui singur model juridic, bazat pe aceleași principii.

Cred că în viitor se va ajunge la o mondializare juridică. Integrarea în Uniunea Europeană, dorința la un moment dat de a avea o Constituție comună, nașterea sau întărirea instituțiilor europene sunt semne ale acesteia, precedate de importante instrumente internaționale privind libertățile și drepturile fundamentale ale omului – mă referer atât la documentele politice

---

* Articol publicat în volum colectiv, (coord) M.Stoian, B.Gravilă, „România noului val”, București, 2015, pag. 496-506, www.noulval.ro.

¹ Se încearcă și găsirea unor forme alternative de soluționare a litigiilor. Legea medierii din 2006, în vigoare în România din 2008, încă nu a produs rezultatele așteptate: doar câteva mii de acorduri de mediere pe an, în condițiile în care în instanțele din România sunt de soluționat anual peste 3 milioane de dosare.

adoptate², cât și la organele de control al aplicării acestora³. Unii consideră că acestea sunt urmări firești ale dorinței de a crea în Europa o contrapondere a puterii americane⁴, în timp ce alții vorbesc chiar de instaurarea unei noi ordini mondiale⁵.

Încetul cu încetul se clădește un sistem judiciar global, o comunitate juridică. La o astfel de concluzie se ajunge cu ușurință observând intensificarea cooperării judiciare dintre state în ultima jumătate de secol: schimbul de instrumente juridice care a avut și are loc, comisiile rogatorii internaționale efectuate, mandatul european de arestare, seminariile de formare continuă și schimburile de experiență între juriștii diferitor state, înființarea asociațiilor internaționale de magistrați⁶ sau a rețelelor europene judiciare alcătuite ca inițiative private sau în cadrul instituțiilor deja existente⁷, constituirea bazelor comune de jurisprudență⁸, crearea jurisdicțiilor internaționale și recunoașterea directă a hotărârilor străine.

Această tendință va duce la creșterea rolului celor implicați în actul de justiție, în special al judecătorilor. Sunt motive să cred că puterea judecătorească, reprezentată de judecători și exercitată prin fiecare dintre aceștia, va deveni prima putere în stat⁹. Este de remarcat că la baza „emancipării” judecătorilor a stat chiar voința puterii politice, presată pozitiv în special de imperativele aderării la Uniunea Europeană¹⁰.

Unificarea dreptului și a procedurilor

Are loc un schimb continuu de informații, se asimilează multă informație juridică străină. La redactarea legilor sau codurilor, se preiau articole întregi din legislația altor state¹¹, se pun în aplicare decizii ale instituțiilor Uniunii Europene, se folosesc ca standarde minime recomandări ale Consiliului Europei.

---

² Declarația Universală a Drepturilor Omului (1945), Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (1966), Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (2000), Convenția Americană privind Drepturile Omului (Pactul de la San Jose, 1978), Carta Africană asupra Drepturilor Omului și Popoarelor de la Nairobi (1986), Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (1950), Convenția Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale adoptată de cele 12 state independente fostsovietice (1995), Tratatul privind Uniunea Europeană (2009).

³ Consiliul pentru Drepturile Omului și Înaltul Comisariat pentru Drepturile Omului din cadrul ONU, Comisia și Curtea Interamericană a Drepturilor Omului, Comisia și Curtea Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor, Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Comisarul pentru Drepturile Omului din cadrul Consiliului Europei, Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

⁴ Allard, J, Garapon, A, „Les juges dans la mondialisation. La nouvelle révolution de droit”, Éditions du Seuil et La République des Idées, Franța, 2005, p. 55.

⁵ Slaughter, A-M, „A New World Order”, Princeton, Princeton University Press, SUA, 2004.

⁶ De exemplu, Magistrații Europeni pentru Democrație și Libertăți MEDEL www.medelnet.eu, Asociația Magistraților din Uniunea Europeană www.amue-ejpa.org, Uniunea Internațională a Magistraților www.iaj-uim.org.

⁷ Central and Eastern European Judicial Exchange Network – inițiativa a CEELI Institute Praga, susținută cu fonduri americane www.ceeliinstitute.org; Rețeaua Europeană a Consiliilor de Justiție organizată ca asociație nonguvernamentală internațională www.encj.eu; Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni www.coe.int/ccje și Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni www.coe.int/ccpe organizate în cadrul Consiliului Europei.

⁸ De exemplu, CODICES – baza de date a comisiei de la Venetia asupra jurisprudenței constituționale mondiale <http://codices.coe.int>, ori baza de date a trei organizații europene www.europeanrights.eu.

⁹ Pentru o argumentare în acest sens a se vedea Cristi Danileț, „Politică vs Justiție sau o scurtă istorie a reformei magistraturii”, în Revista Polis nr. 2 din 2014 disponibilă online la www.revistapolis.ro. Spre deosebire de membrii celorlalte puteri, magistrații sunt mai numeroși, mai bine plătiți, numiți doar după recrutare pe bază de concurs, toți au studii superioare, au mandat până la pensionare și pot lua decizii în mod individual.

¹⁰ A se vedea Cristi Danileț, „Factorul VOINȚA implicat în reforma justiției”, postare din 7.07.2005 disponibilă pe www.cristidanilet.ro.

¹¹ De exemplu, Noul Cod Civil intrat în vigoare în România în 2011 preia instituții întregi din codurile civile ale provinciei Québec-Canada, Franța, Italia, Spania, Elveția, Germania, Brazilia; Noul Cod de Procedură civilă folosește ca model codurile din Québec-Canada, Italia, Elveția, Germania, Finlandia, Olanda, Moldova; Noul Cod penal intrat în vigoare în 2014 a preluat reglementări din Franța, Italia, Germania, Austria, Spania, Portugalia; iar Noul Cod de Procedură penală intrat în vigoare tot în 2014 are ca model codurile din Franța, Italia, Germania, Serbia, Bosnia-Herțegovina.

Profesioniștii au început elaborarea unor modele internaționale de legislație. Astfel, Institutul pentru Unificarea Dreptului Privat UNIDROIT și-a propus modernizarea și armonizarea dreptului privat, în special în materie comercială, între cele 59 state membre și a oferit un model în 2004 când a adoptat *Principiile Procedurii Civile Transnaționale*¹². În prima decadă a anilor 2000 organizații internaționale asociate cu Institutul pentru Pace al Statelor Unite au întocmit modele ale codurilor penal și de procedură penală și proiectul încă este în derulare¹³. Tot astfel, în America latină, Institutul Ibero-American de Drept Procesual a elaborat în perioada 1967-1988, pentru întreg continentul, modele de coduri de procedură civilă, respectiv penală¹⁴, iar norme din acestea au fost preluate în codurile din Costa-Rica, Peru, Bolivia, Uruguay. În Europa, Comisia Europeană a creat în 1990 „Comisia pentru un cod judiciar european”. Sub egida Consiliului Europei, în perioada 1976-2012 au fost adoptate de Consiliul Miniștrilor mai multe rezoluții și recomandări cu incidență majoră pentru modul de organizare a justiției și pentru aspectele procesuale¹⁵. Carta Drepturilor Fundamentale ale UE (2000) preia articole întregi din Convenția Europeană a Drepturilor Omului adoptată la nivelul Consiliului Europei (1950).

Apropierea sistemelor de drept

Anglia este o reprezentantă tradițională a sistemului anglo-saxon. Dar, în ultimii ani, ea a adoptat elemente ale sistemului continental – de exemplu, în Anglia și Țara Galilor nu exista o codificare a regulilor de procedură civilă, ci fiecare jurisdicție aplica propriile sale reguli, însă în 1999 apare primul cod – *Civil Procedure Rules*¹⁶, care acordă judecătorului - pasiv până atunci – puteri de a-și pregăti cazul, de a se implica în cercetare; o altă importantă reformă a fost cedarea puterilor judiciare de către Lord Chancellor, membru al Cabinetului, către Lord Chief Justice, președintele instanțelor din Anglia și Țara Galilor¹⁷. De asemenea, Anglia a intensificat cooperarea judiciară cu statele continentale (de exemplu, *Comitetul franco-britanic pentru cooperare judiciară* este unul din cele mai vechi din Europa) și a acceptat efectele deciziilor Curții de la Strasbourg (aderarea explicită la CEDO a avut lor prin *Human Rights Act* din 1998¹⁸).

Practica judiciară este recunoscută ca izvor de drept în sistemul de common-law, unde judecătorul creează lege plecând de la un caz particular către o regulă generală. În sistemul nostru, de drept continental, judecătorul doar aplică legea, interpretând regula generală într-o speță concretă însă, sub efectul dinamismului legilor și scăderii calității acestora, judecătorul ajunge uneori să creeze reguli în completarea lacunelor legii¹⁹. Mai mult, în sistemul de drept continental sunt tot mai dese hotărârile judecătorești care citează alte decizii sau care preiau

¹² Textul proiectului este disponibil la www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf.

¹³ Proiectul „Modele de coduri în justiția penală post conflictuală” al United States Institute of Peace www.usip.org.

¹⁴ A se vedea prezentarea făcută de Aluisio Gonçalves de Castro Mendes, “O Código Modelo de Processos Coletivos do Instituto Ibero-Americano de Direito Processual” la http://www.mundojuridico.adv.br/sis_artigos/artigos.asp?codigo=158.

¹⁵ A se vedea Recomandările în materie de eficientizare a justiției elaborate de CEPEJ - Comisia Europeană Pentru Eficiența Justiției din cadrul Consiliului Europei <http://www.coe.int/cepej>.

¹⁶ Andrews, V.N., „English Civil Procedure – Fundamentals of the New Civil Justice System”, Oxford UP, 2003, p.36 și urm.

¹⁷ Această reformă a separării puterii executive de cea judiciară a fost impusă de Constitutional Reform Act în 2005.

¹⁸ *Human Rights Act 1998*, intrat în vigoare la 2.10.200, prevede că instanțele britanice trebuie să interpreteze legea națională (*acts, statutes and common law*) conform Convenției Europene a Drepturilor Omului și obligă toate autoritățile publice să acționeze într-o manieră compatibilă cu aceasta; a se vedea <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/contents>. Așadar *Human Rights Act* nu definește și nu enumeră drepturile fundamentale, ci doar integrează Convenția Europeană în dreptul intern.

¹⁹ Art. 5 din Codul de procedură civilă român intrat în vigoare în 2013: „(2) Niciun judecător nu poate refuza să judece pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă. (3) În cazul în care o pricină nu poate fi soluționată nici în baza legii, nici a uzanțelor, iar în lipsa acestora din urmă, nici în baza dispozițiilor legale privitoare la situații asemănătoare, ea va trebui judecată în baza principiilor generale ale dreptului, având în vedere toate circumstanțele acesteia și ținând seama de cerințele echității”.

argumente din conținutul altor decizii, pronunțate de regulă de instanța supremă, semn că în curând precedentul judiciar va fi acceptat ca un nou izvor de drept²⁰. Această necesitate a apărut ca urmare a acceptării unui nou aspect al statului de drept – „securitatea juridică”, în care cerințe precum „previzibilitatea” trebuie să se aplice nu doar legislației, ci și practicii judiciare. Oricine va avea o speță asemănătoare va beneficia de aceeași soluție – va fi peste câțiva ani o regulă. Aceasta va convinge populația să apeleze la justiție numai când va vedea *ab initio* că are șanse sporite să obțină o hotărâre favorabilă.

Ghidurile pentru aplicarea sancțiunilor în materie penală sunt ceva obișnuit în sistemul de common-law²¹, ele având drept scop eliminarea disparităților din pedepsele aplicate în instanțe din regiuni diferite. În sistemul continentat acest lucru a fost privit mult timp ca incompatibil cu principiul independenței judecătorilor (deși nimeni nu poate spune că în SUA sau UK nu există independența justiției), însă în ultimii ani au apărut astfel de instrumente inclusiv în țara noastră²².

Crește tot mai mult rolul victimei în procesul penal²³. Se vorbește chiar de o „privatizare” a acestui tip de proces, în sensul că tot mai multe infracțiuni vor putea fi cercetate doar dacă va exista voința victimei în acest sens²⁴.

Tot astfel, va crește rolul activ în pretoriu al avocatului²⁵, căci procesul va antrena mai mult părțile, iar judecătorul va deveni mai mult un arbitru și se va concentra pe argumentare; va crește rolul confruntării ca procedură probatorie și a întrebărilor directe (*cross-examination*)²⁶; se vor negocia acuzațiile²⁷; recunoașterea de către inculpat va (re)deveni „regina probelor”²⁸; vor apărea/se vor extinde companiile de avocați cu rol sporit în consultanță în detrimentul litigantei.

În mod corespunzător, rolul procurorului este redefinit în toată Europa: dintr-un reprezentant al statului, aflat sub puterea executivului, el devine un reprezentant al societății – de aici apropierea de statutul profesional al judecătorului, ceea ce a și impus alcătuirea unor organisme comune de gestionare a carierei²⁹. Inculpatul începe să fie tratat diferit: el nu mai este stigmatizat de societate, ci privit ca un „bolnav” al acesteia, un bolnav de care însăși societatea poate se face vinovată. Justiția represivă evoluează către justiția restaurativă: nu se mai urmărește represiunea celor care încalcă legea, ci restabilirea relațiilor cu cele ale căror drepturi le-au încălcat; nu se mai

²⁰ La noi în țară deciziile de admitere ale excepțiilor de neconstituționalitate de către Curtea Constituțională, deciziile de admitere a recursurilor în interesul legii și hotărârile prealabile pentru dezlegarea unor probleme de drept date de Înalta Curte de Casație și Justiție sunt – potrivit legii – obligatorii pentru magistrații români. Mulți utilizează inclusiv hotărâri de spețe pronunțate de instanțele superioare.

²¹ În SUA, în UK, în Australia judecătorii trebuie să respecte aceste ghiduri, fiind obligați să motiveze îndepărtarea de la ele.

²² A se vedea „*Recomandări privind individualizarea judiciară a pedepselor în cazul infracțiunilor de corupție*” întocmit de Înalta Curte de Casație și Justiție din 2011 la adresa www.scj.ro/noutati.asp.

²³ A se vedea și Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității.

²⁴ În dreptul nostru, acest aspect este împinit de instituții precum plângerea prealabilă, împăcarea sau acordul de mediere. În dreptul francez este vorba de „la citation directe”, iar în dreptul anglo-saxon de „private prosecution”.

²⁵ În România încă din anul 2005 s-a acordat posibilitatea administrării probelor de către avocați în procesele civile.

²⁶ Potrivit noului Cod de procedură penală român, în cursul judecății întrebările se pun celor audiați în mod nemijlocit, iar judecătorul este de acum ultimul care pune întrebări, după ceilalți participanți la proces.

²⁷ Ca element al sistemului anglo-saxon preluat în noul Cod de procedură penală din România amintim *acordul de vinovăție* care se poate încheia între procuror și inculpat cu privire la fapta, încadrare juridică, pedeapsă și modalitatea ei de executare, acord care urmează a fi validat de judecător.

²⁸ Sub acest aspect, este de menționat modificarea codului de procedură penală din Franța, țară emblematică pentru sistemul de drept continental, adusă prin *Legea Perben II* din 2004 inspirată din procedura engleză *plea bargaining*, lege care a bulversat tradiția judiciară franceză.

²⁹ În Franța, Italia și România – Consiliul Superior al Magistraturii este organismul independent care se ocupă de cariera judecătorilor și procurorilor, de la recrutare și avansare, până la disciplinare și eliberare din funcție. Pentru argumente legislative, de standarde internaționale și de jurisprudență constituțională cu privire la procurorii români, a se vedea studiul „*Procurorul-magistrat? Studiu de legislație și jurisprudență*”, din iulie 2013, pe <http://crisidanilet.wordpress.com/about>.

pune accept pe sancționare, ci pe recunoaștere, regret, reparare. Măsura arestării și pedeapsa cu închisoarea va constitui excepția – deja în România prin noile coduri s-au redus pedepsele legale la majoritatea infracțiunilor, a apărut măsura preventivă a arestului la domiciliu și s-a introdus posibilitatea renunțării la urmărirea penală, a amânării aplicării pedepsei sau a renunțării la aplicarea pedepsei.

Rolul jurisdicțiilor internaționale

Cel mai important aspect al acestei dorințe de apropiere a sistemelor de drept, al contactului dintre judecători din țări diferite, îl constituie crearea și funcționarea jurisdicțiilor internaționale (Curtea Internațională de la Haga), supranaționale (Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg) și chiar transnaționale (de exemplu, cea din Kosovo). În cadrul acestora, judecători din diferite țări și sisteme de drept se întâlnesc și rezolvă cazuri după o procedură comună.

Importanța unor astfel de organisme se reflectă nu doar în statele semnatare ale convențiilor în baza cărora au fost create aceste instanțe, ci și în cadrul organismelor similare. Citarea hotărârilor date de instanțele străine începe să devină o practică tot mai uzuală. Astfel, în cauza *Lawrence vs. Texas*³⁰ din 2002 Curtea Supremă a SUA citează jurisprudența CEDO (*Dudgeon vs U.K.*, 1981) referitoare la drepturile homosexualilor. La rândul ei, CEDO, în cauza *Pretty vs. UK*, invocă un caz din practica curții supreme canadiene³¹ într-o chestiune legată de dreptul la "sinucidere asistată" (*Rodriguez vs. the Attorney General of Canada*, 1994). Mai mult, sunt sisteme naționale de drept care permit ca judecata în țara lor să se facă de judecători străini (Kosovo³², Sierra Leone³³, Cambogia³⁴).

La noi, Constituția dă prioritate tratatelor și convențiilor internaționale ratificate de țara noastră când există un conflict între acestea și legislația internă în privința drepturilor omului. Judecătorii citează tot mai des practica CEDO.

Creșterea rolului judecătorilor

Rolul judecătorilor nu se mai reduce la soluționarea dosarelor. În unele state militantismul judecătorilor e deja ceva obișnuit: în Franța ei critică politicile sociale ale Guvernului, în Italia se revoltă împotriva Parlamentului, în România iau deseori poziții împotriva actelor de imixtiune sau presiune. Într-un fel, judecătorii sunt/devin formatori de opinie. Nu știu dacă sunt cei mai indicați dar, cu siguranță, cei mai profesioniști. Ei explică în mod public legile, procedurile, drepturile și desfășoară activități de educație juridică în școli³⁵.

Cumva, ne îndreptăm dinspre *legicentrism* către *juriscentrism*: dominația/supremația legii capătă un nou contur – dominația magistraților. Întâlnim judecători și procurori în structurile

³⁰ Disponibilă la www.supremecourtus.gov.

³¹ În Canada se aplică Convenția Canadiană a Drepturilor și Libertăților.

³² Regulation no. 2000/64 din 15.12.2000 cu privire la numirea unor judecători sau procurori internaționali și/sau schimbării locului de judecată, United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, disponibil la www.unmikonline.org.

³³ Acordul dintre Națiunile Unite și Guvernul de la Sierra Leone cu privire la înființarea Curții Speciale din Sierra Leone, anexă la Raportul Secretarului-General nr. S/2000/915 din 4 oct. 2000, disponibil la <http://daccessdds.un.org>.

³⁴ Rezoluția ONU din 13.05.2003, prin care a fost aprobat acordul dintre N.U. și Guvernul Regal al Cambogiei, ratificată de Parlamentul din Cambogia la 4.10.2004, pentru înființarea unei instanțe care să judece liderii regimului Khmer Rouge – a se vedea raportul Secretarului-General al ONU nr. A/57/769 din 31.03.2003 la www.un.dk.

³⁵ Membrii CSM și membrii asociațiilor profesionale sunt prezenți deseori la TV și în (social-)media. Judecători și procurori merg în școli începând din acest an în baza „Protocolului de colaborare privind educația juridică în unitățile de învățământ preuniversitar” încheiat în octombrie 2013 de către Ministerul Educației Naționale, Ministerul Justiției, Consiliul Superior al Magistraturii și Ministerul Public.

centrale și locale ale statului – de exemplu, în Moldova un judecător a ajuns președinte de țară; în România un judecător a fost ministru al justiției; un fost procuror este prim-ministru; sunt magistrații care au frecvent secretari de stat, secretari generali, consilieri sau directori la Ministerul Justiției, de Interne, al Apărării, de Externe, în Cancelaria primului ministru; un judecător este în prezent consul la Shanghai, iar un procuror este prefectul capitalei; de asemenea, mai mulți magistrați lucrează la grefa Curții Europene a Drepturilor Omului ori în instituții ale Uniunii Europene sau sunt experți în cazul unor misiuni internaționale pentru reforma justiției din țări aflate în Europa, Asia sau Africa.

Dacă anii `80 au dus la o explozie a legislativului, anii `90 au dus la o creștere a influenței executivului, anii 2000 sunt în favoarea judiciarului – care devine din simplă autoritate o putere autentică, grație principiului *autogovernarea justiției* ca o condiție sine qua non a principiului universal recunoscut al *independenței judiciare*. Sunt situații în care justiția își impune voința politicului – de exemplu, cazul „Ciucă”, soluționat de curtea supremă în 2003, a impus modificarea codului de procedură penală³⁶ sub aspectul trecerii atribuției de arestare de la procuror la judecător; hotărârile în cazurile privind „taxa de primă înmatriculare” și „taxa pe poluare” din anii 2007-2009 au impus modificarea legislației fiscale aferente; la fel, dosarele privind „clauzele abuzive în contractele bancare” din 2011. De asemenea, judecătorii din instanțele ordinare anulează fără rezerve actele puterii executive³⁷.

Elaborarea legilor privind justiția – de la organizare până la coduri – erau până nu demult atributul Parlamentului; judecătorii erau agenți pasivi într-un sistem creat de alții. Acum, își fac propriul sistem: Consiliul Superior al Magistraturii este cel care adoptă regulamentele de organizare și funcționare a sistemului juridic, iar în Ministerul Justiției sunt magistrați detașați care participă direct la elaborarea proiectelor de lege, punându-și la dispoziție cunoștințele practice și calitățile de cei mai buni interpreți ai normelor.

Se va întări în continuare independența judecătorilor. Șefii de instanțe își vor reduce rolul doar la simpli reprezentanți ai instituției, nicidecum ai autorității. Conducerea instanțelor este deja una colectivă – în mod corespunzător, vor crește atribuțiile adunărilor generale, iar colegiile de conducere vor fi doar executivul instanței. Poate va apărea un nou tip de tratare a judecătorilor: nu va mai avea importanță la ce instanță activează acesta, decât sub aspectul căilor de atac. În rest, puterea și respectul impus va fi același, căci nu există judecători mai ... judecători decât alții. O hotărâre a unui judecător de la o instanță inferioară e la fel de importantă ca cea pronunțată de o instanță superioară.

Apropierea justiției de cetățean

Noile descoperiri tehnice vor ușura administrarea justiției: cazurile mai simple și urgente vor fi rezolvate direct pe cale electronică (cum se practică acum în Austria), actele procedurale scrise se vor împuțina în favoarea înregistrărilor audio-video, ascultarea martorilor aflați în străinătate se vor realiza mult mai simplu prin rețeaua de televiziune sau internet.

---

³⁶ Legea nr. 281/2003 de modificare a Codului de procedură penală.

³⁷ Curtea de Apel Timișoara, secția de contencios administrativ prin decizia nr. 9019/CA/2005 anulează ca nelegală Hotărârea de Guvern 862/2004.

Principiul publicității capătă o cu totul altă valență: cetățenii vor putea urmări desfășurarea celor mai importante procese la aparatele TV de acasă sau pe internet³⁸, vor putea accesa prin intermediul internetului orice dosar chiar dacă nu îi privește³⁹ și vor putea vizualiza jurisprudența tastând numele judecătorului și materia în care vrea să afle practica acelui judecător⁴⁰. Deja pe site-urile juridice ale unor mari curți supreme (Franța, Israel) principalele decizii sunt postate inclusiv în limba engleză. Sunt site-uri întregi de legislație națională, tradusă în engleză, ceea ce contribuie la alcătuirea unui fel de „patrimoniu comun juridic”.

Se vor extinde procedurile care permit participarea publicului la formarea convingerii judecătorilor. Astfel, în SUA participarea se poate face prin *amicus curiae*, care permite terților (ONG-uri, profesori etc.) să își exprime părerea într-o speță unde se dezbate un caz de interes general, dar care vor apărea în proces în numele lor propriu. În România, noile coduri prevăd că în procedura de soluționare a cererii de pronunțare a unei hotărâri prealabile asupra unor probleme de drept președintele completului va putea solicita opinia scrisă asupra chestiunii de drept în discuție, unor specialiști recunoscuți în domeniu, care vor îndeplini astfel rolul de *amicus curiae* în aceasta procedură în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție. Mai mult, deși prea puțin se cunoaște, există regulamente adoptate recent de CSM care permit publicului să depună sesizări în legătură cu persoanele care sunt recrutate ca magistrați sau cu privire la magistrații care doresc să devină judecători la instanța supremă, sesizări care vor fi avute în vedere în procedura de verificare a bunei reputații a candidatului.

În loc de încheiere

Cred că trăim momentele unui altfel de mod de a face drept și justiție.

Azi, dreptul pare a fi prezent în orice sector al vieții sociale și economice. Iar justiția este cea care asigură realizarea dreptului când regulile nu sunt respectate. Trebuie însă să fim conștienți că sistemul juridic trebuie să funcționeze ca un întreg, înglobând deopotrivă învățământul juridic, poliția judiciară, parchetele, instanțele judecătorești, profesiile juridice și parajuridice. Ocrotirea și progresul societății se poate realiza tocmai printr-o justiție performantă. Dar această justiție nu trebuie văzută separat de societate și, mai ales, separată de celelalte domenii juridice.

Încetul cu încetul se renunță la naționalismul juridic: deja nu mai există un „specific național”, ci există un întreg patrimoniu juridic mondial⁴¹ alcătuit din legi, doctrină, jurisprudență, cultura juridică, cutuma juridică etc. la care urmează a ne racorda. Trebuie.

---

³⁸ Procesul din Los Angeles al fotbalistului O.J. Simpson din 1995 acuzat că și-a omorât din gelozie fosta soție a fost televizat de Court TV și canale de televiziune comerciale. În anul 2014 s-a transmis în direct procesul lui Oscar Pistorius, un campion parolimpic sud-african, judecat pentru uciderea iubitei sale, un fotomodel celebru. În România, toate dezbaterile din sala de judecată se înregistrează audio (și începând din luna octombrie 2014 acestea pot fi solicitate de părți), iar jurnaliștii care asistă oricând procesul este public pot chiar înregistra ședința cu acceptul președintelui completului de judecată.

³⁹ „Open justice” este unul din cele mai vechi principii din dreptul englez. El presupune ca toate procedurile să fie accesibile publicului larg, inclusiv conținutul dosarelor și desfășurarea audierilor.

⁴⁰ Acest lucru este posibil experimental și pentru țara noastră – este vorba de proiectul Jurindex care permite accesarea nominală a practicii din anii 2009-2010 a judecătorilor de la curțile de apel. A se vedea www.jurisprudenta.org.

⁴¹ Allard J., Garapon A., op. cit., p.70.

DANILEȚ, CRISTI (n. 14 dec. 1975)

<http://cristidanilet.wordpress.com>, www.cristidanilet.ro,
<http://facebook.com/cristi.danilet>

Judecător din anul 1998, master în drept din anul 2002 și doctor în drept din anul 2013. A fost consilier al ministrului justiției (2005-2007), iar din 2011 până în prezent ocupă funcția de membru în Consiliul Superior al Magistraturii. Este autor al mai multor cărți și articole de specialitate, formator la Institutul Național al Magistraturii în domeniul „etică și deontologie judiciară”.

Coordonează un program național de educație juridică în școli și licee și a fost premiat la Gala `Oameni pentru oameni` (2013). Este susținător al medierii.

A făcut parte din programul IVLP al Departamentului de Stat al SUA (2011), a fost membru al Transparency International-România (2004-2011) și este membru în boardul Rețelei judecătorilor din Europa Centrală și de Sud-Est coordonată de CEELI Praga (din 2013). Este expert în reforma justiției pentru Republica Moldova și invitat ca specialist în domeniu la manifestări în țări din Europa și Africa.

Militează activ pentru statul de drept și lupta împotriva corupției. Este un cunoscut promotor și apărător al independenței justiției, imparțialității magistraților și integrității judiciare.